

Дом

На гэтай вулачцы ўсе дамы нараджаліся ў адзін час і цяпер, узаемна пераклікаючыся, салідарна адступалі ў нябыт. Спачатку зніклі маленькія, драўляныя домікі. Затым пайшлі следам большыя, двухпавярховыя, мураваныя. Наш дом быў самы вялікі і аднае раніцы застаўся са свайго пакалення адзін. Застаўся, бы правадыр заваёванага чужынцамі племя – на радасць турыстаў і славу сённяшніх валадароў.

А наўкол вырасталі ўжо новыя будынкi – чыстыя, эlegantныя, светлыя вялікімі вокнамі.

Думалі разбурыць яго. Быў стары і неахайны, колькі год назад апошнія кватаранты закрылі за сабою дзверы. Потым жэўжыкі знялі іх і закінулі побач са сцяной, у высокую крапіву. Яшчэ пазней невядомыя рукі пазбавілі яго вокнаў.

Год, можа, два стаяў так, узіраючыся ў тратуар сляпымі зрэнкамі, абдзёртыя, абшастаныя сцены надавалі яму выгляд жабрака. І людзі міжвольна пачалі абмінаць гэты дом шырокім колам, пераходзілі на другі бок вуліцы. Бо людзі заўсёды абмінаюць жабракоў, ступаюць на супрацьлеглы тратуар, а калі з-за сваёй няўвагі здараецца ім сутыкнуцца твар у твар з такім асобенем, тады адводзяць вочы абы-куды або пільна ўзіраюцца ў насы сваіх чаравікаў.

Аднае восені сышлася высокая камісія. Запус-

калі вока ў чорныя вокны, кружылі наўкол сценаў, тузалі іх кулакамі, абштурхоўвалі малаткамі, а сцены адгукаліся глухім, мёртвым голасам. І эксперты сумна ківалі галовамі, спазіралі адзін на другога, разводзілі рукамі, як сумуюць і разводзяць рукі лекары над смяротна хворым пацыентам.

“Што ж, адно бульдозер тут”, – можна было здагадацца па іхніх позірках і жэстах.

Дом выратавала зіма. Прыйшла рана, як ніколі, засыпала снегам усе мястэчковыя бульдозеры, закавала іх у халодныя кайданы.

Часам варта выстаяць, перачакаць яшчэ адну зіму. Нават тады, калі вясна ўяўляецца як адлеглы, недасягальны бераг.

З вясною прыйшлі ў дом другія спецыялісты. Таксама зазіралі ў сляпыя вокны, хадзілі наўкол сценаў, абмацвалі іх, але іначай – пшчотна, ласкава краналі пальцамі прыімшэлы тынк. Шукалі прыгажосці ў старых мурах і знайшлі яе. Бо чалавек, калі моцна стараецца, знаходзіць тое, што шукае.

“Будзем рамантаваць”, – можна было здагадацца па іхніх позірках і жэстах. А напрыканцы вясны дом абступілі страхары, столяры, тынкары. Дзіравы дах апранулі ў бліскучую бляху, замацавалі новыя дзверы і светлыя вокны. Стары тынк аблажылі новым, памалявалі ў аптымістычныя жоўтыя і ясна-зялёныя колеры. І летам ён нічым не адрозніваўся ад маладых суседзяў.

Напачатку пасяліліся тут ветэраны. Дакладней – ваенныя інваліды. Адзін быў без вока – на ваенны час выпалі дзіцячыя гады, так і не ведае – чужы ці свой асколак асляпіў яго, калі ў мястэчку нашы ворагі страляліся з нашымі сябрамі.

Другі быў без рукі, трэці без нагі. Дзе прапалі твая канчыны – дом не пытаў. Ён дастаткова доўга жыў, і аб ўсім здагадваўся сам.

Ветэраны засялілі адзін невялікі пакойчык па ўсходняй сцяне. Невядома адкуль, ці не з сваёй пакалечанай мінуўшчыны, прыцягнулі абдзёртую шафу, хісткія крэслы, стол на трох нагах, бо чацвёртая чамусьці зламалася ў палове лыткі. І цяпер стаяў гэты стол побач з імі, абапіраючыся аб сцяну, аддыхваючыся ад нявыгады сходаў, што ўзводзяцца на другі паверх.

Да гэтых ветэранаў пачалі заходзіць іхнія сябры. Прысаджваліся на хісткія крэслы, на кульгавым сталі разгортвалі тоўстыя папкі, дакументы, фатаграфіі. Пісалі нейкія прашэнні, дамагаліся кампенсацыі, падтрымкі, што неабавязкова выяўляецца ў польскіх залатоўках.

Усе тыя лісткі і лісты дылетант успрыняў бы як звычайную паперу. Але дом быў вопытным назіральнікам, здагадваўся, што якраз у гэтых старых фатаграфіях і ўчарашніх дакументах прыхоўваюцца правы на сённяшні дзень.

Следам за ветэранамі прыйшла нейкая партыя. Паставілі пісьмовы стол, чатыры крэслы. На сцяне разгарнулі дзяржаўны герб, бела-чырвоны сцяг.

У гэтым пакойчыку ішлі важныя размовы – будаваліся новыя вуліцы і новыя дамы, узніклі новыя хатэлі і фабрыкі. Увогуле час быў давыбарчы і сённяшні дзень аддаваў усе свае сілы і ўсе правы невыразна акрэсленай будучыні. Дом глядзеў на гэтую мітусню, сачыў, як мінаюцца на сходах справы сусветнага маштабу з праблемамі штодзённага існавання, а адважныя абяцанкі крочаць упоруч з асноўнымі законамі эканомікі.

Зараз пасля выбараў у паўночна-ўсходнім навугольніку пасяліліся інжынеры-архітэктары. З раніцы да вечара загрузаліся ў пакой камп'ютэры, ксераксы, эстампы, запоўненыя накідамі чалавечых мараў, а з чарговым днём з'явіліся і першыя кліенты.

Да інжынераў прыходзілі маладыя людзі. Прыходзілі парамі – ён і яна – прысаджваліся ў калідоры, бралі ў рукі каляровыя праспекты, лісталі старонкі. А на старонках, сонечнымі абразкамі выяўляліся новыя дамы. Часам яны даўжэй спыняліся над паасобнымі рысункамі, можна падумаць – заходзілі ў уяўныя сцены. Ён адчыняў дзверы ў гасцінны пакой, яна – у дзіцячы, на кухню. Чуліва абняўшыся, іх пальцы адляталі ў спальню.

А потым закрывалі праспект, выходзілі з каляровых абразкоў. Крадком, сарамліва, як чалавек, што памылкова і ў непрысутнасці гаспадароў зайшоў на чужую кватэру.

Апошнім пасяліўся ў доме пісьменнік. Выпаў яму на долю пакойчык з заходняга боку, самы маленькі, затое з акном на вуліцу. На гэтае якраз акно былі ў яго вялікія спадзяванні. “Ці раскрыецца акно новай кніжкай”, – думаў, спаглядаючы з другога паверху на чорны хрыбет вуліцы. І сумняваўся. Бо вуліца нат не вуліцай была, а вулачкай, што малаважнай жылкай нульсую ў сетачцы такіх жа сябровак. Яе важнасць, яе значэнне, хто ведае, мабыць, зводзілася да нямой прысутнасці на карце мястэчка, да транспарту звычайных спраў з аднае хвіліны ў другую.

У пісьменніка было жаданне напісаць кніжку, важную і незвычайную. Ён не быў ужо маладзенькім, заходзіў у той час, калі дзверы ў чарговыя дні звужаюцца, левы касяк бліжэй і бліжэй прыгортаецца да правага, а ноч расстаўляе густое сіта зор і трэба бязлігасна адсеяць слова ад балбатні. Што ёсць быццё, што чалавек? Што справядлівасць, а што праўда? На такія пытанні яму хацелася даць адказ.

Але па вуліцы ішлі звычайныя людзі і звычайныя дні. Часам восеньскі дождж вышываў іх

шэрымі ніткамі ў банальны настальгічны смутак. Часам летнім сонцам падмалёўвалася радасная кір-машовая мазня. Не хацелася запісваць такія абразкі і такія настроі.

Ён адыходзіў ад камп'ютэра і глядзеў за акно. А насупраць акна была крама з вопраткай. Называлася аптымiстычна: “Капейка”. Значыць, кожнаму па кішэні, кожнаму яна даступная. У цёплыя летнія дні прадаўшчыцы раскрывалі дзверы насцеж і можна было назіраць, як няспынным крокам струменяцца туды мясцовыя элеганткі. Пераступіўшы парог, прыпыняюцца між вешалкамі, разглядаюць сукенкі і спадніцы. Гартаюць вопратку, згодна, калектыўна, быццам спалучанья якой нябачнай сілай у адзін першапачатковы арганізм, у адну бязмежную думку, лістаюць супольную ўсім людзям кніжку, напісаную далёка раней, мабыць, у тую хвіліну, калі святло і змрок раздзяліліся, пайшлі кожны сваім шляхам.

Так думаў пісьменнік і яму не хацелася пісаць. Усё ўяўлялася лішнім і раней сказаным.

Але зноў аднаго дня стаяў ён у акне і глядзеў на вуліцу. Тратуарам ішлі хлопец і дзяўчына, няспешна, нага за нагу. У іхніх далонях, шчыльна сплеченых, бы ў сонечных арэлях, калыхаліся і агульна даступны чэрвеньскі дзень, і маленькае прыватнае шчасце. Спыніліся перад крамай, стаялі хвіліну, зазіраючы адно другому ў вочы, а затым пераступілі адчынення насцеж дзверы.

Дзяўчына і хлопец, можна здагадацца, рыхтаваліся да шлюбу. Здымалі з вешалак гарнітуры, ён знікаў на адну хвіліну ў паўзмрочным нутры прымяральні, разгортваючы занавес, яна цікавала за ім. Выходзілі на тратуар, разглядалі ў летнім сонцы колер пінжака або нагавіц і зноў вярталіся ў краму. У хлопца з дзяўчынай было наперадзе ўсё жыццё і яны зараз дэталёва абмяркоўвалі – у які касцюм, у

якую сукенку апрануць свой першы супольны дзень.

Ля прылаўка, побач з хлопцам і дзяўчынай прыпынілася жанчына ў чорнай вопратцы. У яе ўчора памёр муж – малады, трыццацігадовы.

Маладая смерць у малым мястэчку – ніколі не ананімная. Усе ведаюць яе імя і прозвішча, на адну кароткую хвіліну стараюцца адшукаць у памяці яе твар. Пісьменнік глядзеў за акно і таксама стараўся прыгадаць мужчынскую постаць – дзень, тыдзень раней, мабыць, у пары з жанчынай сустрэкаў іх на гэтай вуліцы.

Але ні твар, ні постаць у памяці не знайшліся.

Жанчына ў чорнай сукенцы, не губляючы залішне часу, прыхапіла штось з прылаўка – нат не паспеў адсачыць – можа хустачку, можа блузачку – загарнула гэта ў пластмасавы пакет і апынулася на вуліцы.

Час гэтай жанчыны размяжоўваўся між цяперашняй хвілінай і заўтрашнім днём, калі на могілках, на ўскраіне мястэчка трэба будзе развітвацца з усім, што было раней.

“Кожны чалавек – усё-такі аўтаномны космас. Людзі ідуць паралельна, плячо ў плячо і папраўдзе – ніколі не сустракаюцца. Нават на вуліцы, нават у краме з вопраткай”, – падумаў пісьменнік. Ён адышоў ад акна, сеў за пісьмовы стол. Глядзеў на тэлефон, што драмаў побач з камп’ютэрам. Хацелася патэлефанаваць Іне – як заўжды, калі было яму дрэнна. Падняў трубку, набраў добра знаёмы нумар. – Павярнуўшыся спіной да камп’ютэра, распавядаў абразок за акном.

– Людзі не ідуць паралельна адзін аднаму, – запырэчыла Іна. – Мы перасякаемся кожны дзень і кожную хвіліну. Адчуваем, думаем адзін пра аднаго і нашыя думкі – гэта тыя скрыжаванні, на якіх мы ўвесь час сустракаемся.

У голасе Іны прагучала, як заўсёды, штосьці незвычайнае. Ён не ведаў, як тое штосьці назваць. Кожнае слова здавалася банальным і агульным. А ў голасе Іны непаўторная жаночая лагоднасць спалучалася з па-дзіцячы безабароннай ўпэўненасцю ў перавагу добрага над злым. Гэты голас напаўняў яго спакоем.

Часам приходзіла на думку і другое: “Я кахаю яе голас”. І ў такіх выпадках ён моцна хваляваўся, як хвалюецца і трывожыцца чалавек, ступаючы ўпершыню на невідомую яму сцежку.

Зараз слухаў яе голас і хацелася спытаць: “А ты? Думаеш пра мяне?”.

Але ён не спытаў. Як ніколі не пытаў яе: “Кахаеш?”. Ён ведаў – паставіўшы такое пытанне і самому трэба даць на яго адказ.

Часам заходзіў да пісьменніка ягоны лепшы сябра Уладзік. Пачынаў размову з надвор’я – раз яркім сонцам выпальвае яно кукурузу ў полі, іншым разам наводзіць неўраджай трускавак празмернымі ліўнямі. І кожная лішняя кропля дажджу, кожны прамень, легкадумна кінуты сонцам на зямлю, выгартае з чалавечых кішэняў залатоўкі.

Ніхто не ведае, на чым грунтавалася гэтае сяброўства.

– Пішаш? – пытаў Уладзік і прысаджваўся побач.

– Не, – адказваў пісьменнік, калі якраз ні адным словам, ні адным сказам не павялічылася напісанае раней. І Уладзік пытаў далей:

– Чаму не пішаш?

І тады пісьменнік распавядаў пра словы, што таксама, бы трускаўкі і кукуруза, спеюць сваім шляхам – часам ад сонца, часам ад дажджу. Часам днём, а часам ноччу. А паскоранія нецяглінасцю вырастаюць вялікімі, пустымі гібрыдамі.

Але здаралася – адказ быў станоўчы: “Пішу”. І Уладзік прысаджаўся яшчэ бліжэй.

– Пра што пішаш?

– А, такое там, – пісьменнік бязрадна разводзіў рукамі. Яму хацелася сказаць пра словы, што даюць адказы на ўсе самыя істотныя пытанні, але дасканала ведаў – няма такіх слоў на ягоных старонках. І яшчэ шырэй разводзіліся рукі. – Пра нас пішу. Зрэшты – няважна.

– І я таксама буду ў тваёй кніжцы? – Уладзік зазіраў у экран камп’ютэра. Можа шукаў там сябе, а можа ўглядаўся і глыбей, шукаючы адказу на пытанне: чаму дарослыя, сталыя мужчыны пішуць кніжкі?

Але на такія пытанні нават камп’ютэру не адказаць.

Дом таксама маўчаў. Бо толькі той, хто ўсё ведае, можа сабе такое дазволіць.